

De Yolngu van

Noordoost-Arnhemland,

De Yolngu, de oorspronkelijke bevolking van Noord-oost-Arnhemland, leeft deels nog volgens de oude tradities en regels. Maar hun cultuur staat onder druk van de moderne tijd en Australische wetgeving.

Australië (deel I)

Twee Yolngu-meisjes hebben zich versierd voor het Garma-festival dat bedoeld is om de verbinding te bewerkstelligen tussen de moderne en de traditionele levenswijze.

Foto Flickr, R. Eime

Alle oorspronkelijke bewoners van Australië worden Aboriginals genoemd, een latijnse term die ‘van origine’ betekent. Zij wonen zeker al 40.000 jaar in Australië. De term Aboriginals omvat een groot aantal volken, ieder met een eigen taal en cultuur. In dit artikel beperk ik mij tot de bewoners van de noord-oostelijke punt van Arnhemland in de Northern Territory, en wel speciaal tot de inwoners van het Miwatj gebied. Dit gebied wordt door etnomusicologen gezien als de ‘geboortegrond’ van de didgeridoo. Over de didgeridoo later meer; in dit artikel eerst iets over de bewoners van het Miwatj gebied.

De Yolngu

Het Miwatj gebied is ongeveer zo groot als de Benelux en cultureel zeer divers. De oorspronkelijke bewoners van dit gebied noemen zichzelf Yolngu, wat ‘persoon’ betekent. Er wonen op dit moment ongeveer 4500 Yolngu in Noordoost-Arnhemland. De taalgroep in dit gebied noemt men Yolngu-Matha. Binnen deze taalgroep worden minstens zes talen erkend, onderverdeeld in ongeveer twaalf dialecten en wel dertig clan varianten. Elke clan beheert zijn eigen land, heeft zijn eigen cultuur en tradities en dus ook zijn eigen muziek en de daarbij behorende instrumenten.

Zorg voor het land

Als jager-verzamelaars trokken de Yolngu met de seizoenen door de door hun clan beheerde stukken land. Trekkend door het landschap

‘zorgden’ zij voor het land en hielden ceremonies om hun relatie met het land te bekrachtigen. Hoewel de Yolngu tegenwoordig hun nomadische leven hebben opgegeven, vinden veel van deze ceremonies nog steeds plaats. Onderdeel van de zorg die ook tegenwoordig nog bestaat, is het regelmatig afbranden van de ondergroei. Dit voorkomt dat in de droge tijd de bosbranden te groot worden. De oorspronkelijke bewoners in andere delen van Australië roepen dan ook op om in hun gebied deze praktijk toe te passen, zodat de enorme bosbranden zoals die dit jaar in heel Australië woeden in de toekomst wellicht voorkomen kunnen worden. Volgens de Yolngu zijn mens en natuur en ook de mensen onderling met elkaar verbonden door een complex ‘verwantschapssysteem’, *gurrutu*.

Dhuwa en Yirritja

Alles in de Yolngu-wereld wordt verdeeld in twee groepen: Dhuwa en Yirritja. Dhuwa en Yirritja houden elkaar instand als Yin en Yang. Een Dhuwa persoon trouwt altijd met een Yirritja persoon. Stukken land zijn Yirritja of Dhuwa, maar ook voorwerpen (zoals didgeridoo’s), wolven, rotsen en dieren

zijn Dhuwa of Yirritja. Vervolgens heeft alles een relatie met elkaar. Als Yolngu (of als geadopteerd persoon binnen het systeem) is alles aan jou gerelateerd. Je hebt meerdere moeders, broers, oma’s en schoonmoeders. Met elke groep heb je duidelijke omgangsvormen. De striktheid en complexiteit van dit systeem is te zien in de documentaire van Rolf de Heer over de totstandkoming van zijn film ‘10 canoes’. In 2003 verbleef ik veertien dagen in Yirrkala, samen met mijn vriendin. We sliepen samen in een tentje in de achtertuin van een Yolngu familie. De familie voelde zich er duidelijk ongemakkelijk bij dat wij, ongetrouwd, samen sliepen en het niet duidelijk was hoe dit te rijmen was volgens de *gurrutu*. De Yolngu oplossing was om ons te adopteren binnen het systeem. Mijn vriendin werd geadopteerd door de man des huizes als zijn zus (*dhuwa*) en ikzelf door zijn vrouw als broer (*yirritja*).

Zes eeuwen geleden vonden de eerste contacten tussen de Yolngu en de Makassaren plaats

Wikimedia commons, Tropenmuseum

Met dit soort prauwen legden de Makassaren de grote afstand van Sulawesi naar Arnhemland af om voor de kust van Miwatj te vissen op zeekomkommers.

Het probleem was op deze manier direct op gelost, aangezien wij binnen het systeem als huwbaar waren opgenomen. Later ben ik uiteraard geheel volgens de regels met de dame in kwestie getrouwd. Sinds mijn adoptie probeer ik, als ik een Yolngu ontmoet, er meteen achter te komen wat mijn relatie tot deze persoon is en gedraag ik mij naar de bijbehorende regels.

De Makassaren

Het eerste contact tussen de Yolngu en mensen van buiten Australië begon zo'n drie, tot misschien wel zes eeuwen geleden. Toen kwamen namelijk de Makassaren, een etnische groep uit Sulawesi (Indonesië). Jaarlijks voeren zij met de passaatwinden van Makassar naar Miwatj, zo'n 2500 km, om te vissen. Het was hen voornamelijk om de *trebang* (zeekomkommers) te doen, een dier dat op de zeebodem leeft en familie is van de zeesterren en zeeëgels.

In ruil voor de visrechten kregen de Yolngu onder andere metalen, machetes, stoffen, pijpen met tabak en alcohol. Voor de Yolngu waren deze bezoeken en relaties erg belangrijk. Er werd zelfs onderling getrouwd en soms bleven Makassaren in Arnhemland of reisden Yolngu mee terug naar Sulawesi.

Langs de gehele kustlijn van Arnhemland vindt men rotsschilderingen die aan deze belangrijke bezoeken herinneren. Zelf ben ik in 2003 getuige geweest van een ceremonie in Gulkula, Noord-oost-Arnhemland.

Tijdens deze openbare ceremonie werd de herinnering aan de komst van de mensen uit Makassar gevierd. Vanuit het bos klonken eerst een aantal langgerekte tonen op de didgeridoo (of *yidaki* zoals het instrument in de oorspronkelijke taal genoemd wordt). Deze tonen doen herinneren aan het geluid van de schelp-trompetten die de Makassaren lieten klinken om hun komst aan te kondigen. Vervolgens kwamen de dansers en danseressen het terrein op met stokjes voor hun gezicht als verrekijkers, die de Makassaren van de Nederlanders hadden gekregen. Vervolgens werden de stokjes uitgerold tot vlaggetjes. Dit alles onder begeleiding van zang, muziek en dans.

Ik kan geen foto's van deze ceremonie laten zien, want voor ik toegelaten werd tot het festival, heb ik een document moeten tekenen dat ik eventuele foto's niet zou publiceren.

Leenwoorden

In het Miwatj gebied worden nog steeds leenwoorden gebruikt die herinneren aan het contact met de Makassaren. Zoals *rupia* (geld) en *balanda*, dat gebruikt wordt om 'witte mensen' aan te duiden. Dit laatste woord is duidelijk afgeleid van het Maleische woord 'orang belanda' dat Hollander betekent. Reeds in 1845, toen Ludwig Leichhardt als de eerste Europese ontdekkingsreiziger Arnhemland introk, gebruikten de Yolngu het woord *balanda* al. In 1907 kwamen de Makassaren plotseling niet meer doordat de Australische regering stopte met het verlenen van visrechten aan buitenlanders en bleven de

Zeekomkommers voor de Chinese markt, hier gevangen en te drogen gelegd door bewoners van de Torresstraat eilanden. Uit K.W.. Saville 1893

Yolngu verdwaasd achter. De goede, onderlinge contacten stopten abrupt en de ruil van goederen kwam tot een einde. De Yolngu vroegen zich af wat ze fout hadden gedaan dat de Makassarers niet meer kwamen?

Het contact met de Europeanen

Het VOC schip 'de Arnhem' was het eerste Europese schip dat in 1623 langs de kust van Arnhemland voer. Het is aan dit schip dat het gebied zijn naam te danken heeft. Sinds die tijd kwamen er langzamerhand steeds meer Europese schepen en de eerste indrukken daarvan werden nauwkeurig vastgelegd op rotsschilderingen door het hele gebied. In 1770 werd Australië officieel geclaimd door het Britse Koninkrijk. De gevolgen voor de oorspronkelijke bewoners waren verschrikkelijk. Velen

stierven tijdens gruwelijke slachtpartijen, maar ook aan geïmporteerde ziekten. Pas in 1967 kregen de oorspronkelijke bewoners burgerrechten. Maar het overheidsbeleid om kinderen van gemengde afkomst weg te halen bij hun ouders en ze te laten opgroeien in de blanke samenleving ging tot 1970 door. Een goede film over deze 'stolen generation' is *Rabbit-Proof Fence* uit 2002. De eerste missionarispost werd in 1908 gevestigd in Roper River, in het zuiden van Arnhemland. Maar stel je voor dat je in Dokkum woont en er in Luxemburg een paar missionarissen hun kamp opslaan. In een ontoegankelijk gebied als Arnhemland, waar alles te voet ging, heb je daar natuurlijk niet veel last van. Je hoort er wel over, maar je cultuur wordt er niet echt door beïnvloed.

Strafexpeditie

In 1910 vond er een strafexpeditie van de Britse overheid plaats in het gebied rond Ganggan bij Blue Mud Bay. Vele Yolngu werden afgeslacht en dit maakte een diepe indruk op de bewoners van dit gebied. Het werd ze duidelijk dat niet iedereen met goede be-

doelingen kwam. Later bleek dat deze expeditie gebaseerd was op foutieve informatie. De Yolngu werden valselijk beschuldigd van de moord op geoloog en ontdekkingsreiziger S. Love. Te laat voor de Yolngu ontdekte men dat hij nog leefde en gewoon verdwaald was.

Sinds die eerste grote aanval waren er met enige regelmaat geweldadige confrontaties tussen de politie, veedrijvers en de oorspronkelijke bewoners van Noordoost-Arnhemland.

Een mooie documentaire over hoe de Yolngu dit beleefden en hier mee omgingen is *Dhakiyarr vs the king* uit 2004.

Langzamerhand kwamen er steeds meer missieposten en begon het eerste verzamelen van kunst en gebruiksvoorwerpen uit dit gebied voor musea en privé-verzamelaars. De eerste antropologische expedities begonnen in 1935 toen Donald Thomson het gebied introk.

Tijdens zijn reizen maakte hij vele foto's en verzamelde enorme hoeveelheden voorwerpen, een collectie die zich tegenwoordig in het Melbourne Museum bevindt.

Ten tijde van de Tweede Wereldoorlog begon het Australische leger militaire bases aan te leggen langs de kust van Noord-Australië. Het contact met de oorspronkelijke bevolking intensiverde en de Yolngu werden soms ingezet als goedkope arbeiders.

Mijnbouw

In 1963 werd de wereld van de Yolngu echt op zijn kop gezet. In de omgeving van Yirrkala was namelijk bauxiet gevonden en het Zwitsers-

Bark (Eucalyptus tetradonta) painting (33x69 cm) van Mungarrawuy (1907-1979) met drie kangeroos (katchangbul) en een buffel (kutabungga). Yirrkala, N-O Arnhemland. Foto: Hearst museum, Los Angeles nr.11-43162

Rotstekening van een Europees schip uit de 18e eeuw. Het feit dat er geen zeilen getekend zijn, geeft wellicht aan dat het voor anker ligt. Djulirri, Arnhemland. Bron Wikipedia Google Art Project, P.S.C. Yacon

De Yolngu kiezen ervoor kunst in te zetten als vorm van protest om zo hun eigendommen te verdedigen

Australische mijnbouwbedrijf Nabalco, nu Alcan Cove geheten, kreeg een concessie voor ontginning. Speciaal voor de medewerkers werd het dorp Nhulunbuy gebouwd. Er kwam een weg, de Arnhemland Highway, men opende een ziekenhuis, kroegen en drankwinkels.

De bauxietwinning is een ramp voor de Yolngu. Delen van het landschap zijn veranderd door de winning van het erts in dagbouw, ontheiligd in de ogen van de Yolngu. Tevens wordt door de introductie van alcohol de sociale structuur ondermijnd.

Kunst als protest

De meeste Yolngu waren fel tegen de komst van de mijn en hun verzet resulteerde in wat wordt gezien als twee van de belangrijkste kunstwerken in de Australische kunstgeschiedenis, de *Yirrkala Church panels* en de *Yirrkala Bark Petition*. De Church panels werden gemaakt door acht schilders van zowel de Dhuwa als de Yirritja kant van de samenleving. De Bark petitions zijn de petitie's, geschreven op een van boombast gemaakte doek. Langs de rand zijn *miny'tji* (verzamelnaam voor alle sacrale clan designs) geschilderd.

De petitie's zijn aan het Australische parlement aangeboden om te protesteren tegen het gebruik van hun land voor

mijnbouw.

Recent nog kozen de Yolngu ervoor hun kunst in te zetten als vorm van protest. Toen in 1997 een stuk land van de Madarrpa-clan werd ontheiligd door krokodillenstropers, werden er tachtig schilderijen gemaakt door vierenzeventig kunstenaars om hun eigendom van de zee en kustlijn te verdedigen. Deze *Saltwater Collection* tourde dat jaar door heel Australië.

Cultuur onder druk

Sinds de Tweede Wereldoorlog is er een voortdurend spanningsveld tussen de veranderende Australische wetgeving en het eeuwenoude Yolngu rechtssysteem. De Yolngu geloven dat zij het geheel van regels, wetten, omgangsvormen en levensfilosofieën, *Madayin*, van de schepper Wangarr gekregen hebben. Hierin staan onder andere de grenzen tussen de gebieden van de verschillende clans beschreven en hoe om te gaan met de natuur.

Nu de generatie van mensen die volgens de oude, oorspronkelijke wetten en tradities opgevoed zijn, begint weg te vallen, blijkt het voor de jongere generatie moeilijk om de traditionele levenswijze te combineren met wat de huidige tijd van ze verlangt. Een goed boek om inzicht te krijgen in deze problematiek is *Why warriors lay down and* die van Richard Trudgen.

Het probleem is niet alleen het gevolg van een moderne levensstijl, maar wordt ook veroorzaakt doordat de regels die door hogerhand gesteld worden steeds veranderen naar gelang de politieke wind die er in Canberra waait. Zo werden onder Kevin Rudd excuses aangeboden voor de 'stolen generation' en was er veel mogelijk wat betreft het behoud van het

'out-station' beleid (hierdoor is o.a. een traditionele begrafenis mogelijk). Maar niet lang daarna verschoof de politieke macht behoorlijk naar rechts en werden allerlei, voor de Yolngu, positieve verworvenheden weer teruggedraaid en afgepakt. Zo wordt er momenteel een wet voorbereid om traditionele begrafenissen te verbieden.

Traditionele begrafenissen

Sinds mensenheugenis worden de overledenen van de Yolngu begraven op de plaatsen in overeenstemming met hun relatie tot het land (*gurrutu*). Na het overlijden wordt het lichaam een heilig voorwerp dat met groot respect wordt behandeld. Oorspronkelijk werden de doden beschilderd en begraven in oppervlakkige graven. Na een tijd werden de botten opgegraven om vervolgens in rechtopstaande en met *miny'tji* beschilderde begraafpalen (*larrakitj*) geplaatst te worden.

Gedurende dit proces wordt het lichaam veelvuldig aangeraakt en gewassen. Het hele traject van overlijden tot het plaatsen in de *larrakitj* wordt er gezongen en gedanst. Tegenwoordig wordt het lichaam vlak bij de nederzetting ('out-station') in de grond begraven. En vaak wordt de *larrakitj* op het graf geplaatst.

Een larrakitj (grafpaal) op een oude begraafplaats op het eiland Elcho.

Foto: Flickr Mark 2018

Een begrafenisceremonie (*bäpurrü*) kan dagen of soms weken duren.

Vooral het begraven zonder officiële toestemming en buiten aangewezen kerkhoven zou middels deze nieuwe wet verboden worden. Als dit niet meer mag, wordt een groot deel van de Yolngu cultuur totaal genegeerd.

De sleutel tot het overleven van deze oeroude cultuur en traditie zit hem in het levend houden van de gurrutu, de onderlinge relaties en de relaties tot het land. Alleen als het de Australische regering lukt om met de Yolngu in overleg te gaan, om zo tot een 'both-way system' te komen, waar het traditionele rechtstelsel naast de Australische wetten kan bestaan, maakt deze cultuur een kans te overleven.

info@mt-yidaki.com

Literatuur

- Trudgen R. (2000). *Why warriors lay down and die*. Darwin NT: Aboriginal Resource and Development Services Inc.
- Buku-Larrnggay Mulka Centre (2014). *Saltwater*. Neutral Bay NSW : Chapter & Verse.
- Williams N. M. (1986). *The Yolngu and their land*, Stanford California: Stanford University Press.
- Lawlor R. (1991). *Voices of the first day*, Rochester: Inner Traditions International, LTD.
- Yolngu advisors and Chrstie M. (2004) *Yolngu languages and culture*: Gupapuyngu. Darwin: Charles Darwin University.
- Neuenfeldt K (1997). *The Didjeridoo from Arnhemland to internet*, Sydney: John Libbey & Compagny Pty Ltd.

Websites

- Buku-Larrnggay Mulka (2017) Buku, Geraadpleegd dec. 2019. yirrkala.com
- Heaney C. (2019) ABC News, Geraadpleegd okt. 2019, abc.net.au
- Lim G. (2014) Ididjaustralia. Geraadpleegd dec. 2019, ididj.com.au
- Graves. R (2004) Yidaki Story. Geraadpleegd dec. 2019, yidakistory.com
- Wikipedia (2019) Yolngu. Geraadpleegd jan 2020, nl.wikipedia.org/wiki/Yolngu